

УДК 378:78.01

Скляр О.О.,

викладач циклової комісії музики

Університетського коледжу

Київського університету імені Бориса Грінченка

ОСОБИСТІСНА МОТИВАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ІНТЕРЕСУ

У статті висвітлені основні аспекти мотивації особистості; розкрита сутність понять «мотивація», «професійний інтерес» майбутнього вчителя музики. Зазначена необхідність професійно зорієнтованої освіти майбутнього вчителя музики.

Ключові слова: мотив, потреба, професійний інтерес, майбутній учитель музики.

Постановка проблеми. Підлітковий вік студентів характеризується високою активністю у сфері мотивації та потреб особистості, що реалізується у визнанні дорослими його активності. Водночас цей період може вирізнятися кризою професійного вибору, коли виникає протиріччя між несвідомим обранням професії і необхідністю отримати вищу освіту, а усвідомлення цього відбувається після вступу до вищого навчального закладу. У цей час навчання для студентів повинно набути особистісного життєвого сенсу, який поєднує розум, почуття і волю та виявляється в спрямуванні творчої пізнавальної активності на життєве самовизначення, оволодіння професією і розвиток своїх потенційних можливостей.

У зв'язку з цим зростає необхідність розвитку професійного інтересу майбутнього вчителя музики як основи міцно сформованої потреби у самореалізації.

Аналіз останніх досліджень. У психолого-педагогічній літературі знаходимо різні підходи до визначення природи вищезазначеного явища. Так, мотивацію особистості в цілому досліджували А. Маслоу, Г. Оллпорт, Дж. Гілфорд, Р. Кеттел, О. Киричук, Д. Фельдштейн; мотивацію трудової діяльності людини – Б. Ананьєв, Л.Божович, О. Здравомислов, Т. Томашевський, В. Ядов, Р. Лікерт, В. Врум, Е. Дісі, Д. Мак Грегор, Ф. Герцберг, К. Аджаріс, Д. Мак Клеланд; мотиви та інтереси до педагогічної діяльності –

Л. Виготський, Е. Ільїна, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Подоляк, В. Юрченко. Особливості професії вчителя музики у своїх працях висвітлили Е. Абдулін, Л. Арчажнікова, О. Олексюк, Г. Падалка, Г. Побережна, Л. Рапацька, Т. Рейзенкінд, О. Ростовський та ін.

Аналізуючи питання підготовки майбутніх учителів музики, варто зазначити, що проблеми розвитку професійного інтересу досліджували М. Агапова, І. Дроздова, Г. Щукіна, О. Морозова, Т. Мухіна та ін. Однак не достатньо глибоко вивчена залишається сутність мотивації майбутнього вчителя музики.

Метою статті є визначення особливостей особистісної мотивації у навчальній діяльності майбутнього вчителя музики як основи розвитку його професійного інтересу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що інтереси, мотиви, орієнтація особистості майбутнього вчителя музики слід вважати одними із найважливіших критеріїв професійної підготовки, оскільки ефективність діяльності значно зростає за збігом особистих прагнень і вимог спеціальності.

Термін *motive* слід перекладати як «спонукання», «стан спонукання», «прагнення», «імпульс», «мотивація» [2, 273]. Ми визначаємо мотивацію як сукупність спонукальних факторів, що викликають активність особистості і зумовлюють спрямованість її діяльності. У психолого-педагогічних дослідженнях зустрічаються різні підходи до визначення природи мотивації людини.

Якщо судити про це явище з позиції А. Адлера, то мотивом у досягненні певних результатів є самоствердження, а його рушійною силою – комплекс неповноцінності, що впливає з усвідомлення недосконалості втілення своїх задумів.

Х. Хекхаузен визначає мотиви як суб'єктивні ціннісні диспозиції щодо очікуваних результатів діяльності. Тобто від мотиву мети діяльності залежатиме, як і в якому напрямі будуть використані різні функціональні здібності, що репрезентовані когнітивними структурами. Саме це дає нам підстави пов'язувати формування мотивів вибору професії з розвитком і задоволенням пізнавальних потреб.

На нашу думку, творча навчальна діяльність студента повинна набувати життєвого сенсу під час здобування освіти. Це може відбуватися тоді, коли людина втілює в собі цінності професійної діяльності. Коли між людиною та її справою немає розриву, лише тоді праця цілком поглинає її, вона одержує задоволення від самої діяльності.

Варто окреслити специфіку особистісної мотивації майбутнього вчителя музики. Так, наприклад, Е. Абдуллін вважає, що в проблемі професійного становлення педагога-музиканта великого значення набуває професійна рефлексія, тобто спрямованість його свідомості «на самого себе» – на професійні якості особистості, інтереси, потреби, вподобання – і звернена до змісту і процесу музичної освіти. Тому й важливо, щоб студенти осмислювали свій ціннісний життєвий простір і бачили його зв'язок з обраною професією. Більшість психологів висловлюють думку про необхідність цілеспрямованого формування в студентів позитивної мотивації навчально-професійної діяльності.

Експериментальні дослідження Д. Фельдштейна доводять, що для підлітка більш прийнятним є прагнення до реалізації мети, яка пов'язана з соціальним життям, розвитком взаємовідносин [6, 184]. Тому в роботі зі студентами, майбутніми педагогами, так важливо робити акцент на соціальній ролі професії вчителя.

В. Петрушин вказує на те, що визначні музиканти ніколи не ставили за мету матеріальний успіх. Їхня мотивація творчості полягає не в зовнішніх умовах добробуту, а у внутрішніх спонуканнях до творчості [4, 39]. Отже, щоб навчально-професійна діяльність майбутнього вчителя музики була повноцінною, потрібно внутрішньо відмовитися від очікування лише винагороди за неї у вигляді позитивних оцінок, а згодом – примарних матеріальних зисків. Якщо навчання не має для людини особистісного сенсу, то це схоже на механічне заучування. Воно не викликає ніяких позитивних почуттів і нічого не значить для людини. Якщо навчання перетворюється в творчість, то це особливо сприятливо впливає на емоційну сферу студента, загострює його пам'ять і увагу, викликає почуття радості й задоволення та сприяє підвищенню інтересу до майбутньої професії вчителя музики.

Мотиваційний компонент професійного інтересу майбутнього вчителя виявляється в його зацікавленості естетичними цінностями, потребами у прекрасному. Остання виникає з прагнення людини переживати позитивні емоції, які найбільш повно виявляються в момент сприймання творів мистецтва. О.М. Леонтьєв з цього приводу зазначає, що суб'єктивні переживання, бажання не є мотивами, тому що самі по собі вони не здатні здійснювати спрямовану діяльність [1, 52].

На нашу думку, неупереджене, пристрасне ставлення до мети, завдань і процесу навчання загалом визначає успіхи студента у майбутній професійній діяльності.

В основі теорії мотивації А. Маслоу лежать уявлення про «ієрархію потреб», які протягом життя визначають поведінку людини, спонукають до дії відповідно до власних можливостей та прагнень, причому потреба у самореалізації настає тільки після задоволення тих, які їй передують. На вершині цієї піраміди розташована потреба у самореалізації, яка передбачає творчу діяльність і реалізацію природних здібностей [5]. Для обрання професії вчителя музики важливим елементом є любов до дітей, захоплення естетикою музичного мистецтва.

Отже, починаючи з вибору майбутньої професії, зіставлення своїх мотивів, особистісних смислів із соціальною роллю, особистість поринає у простір професійної діяльності, оволодіваючи професійними знаннями і вміннями. Так, студент знаходить у професійній діяльності форму самореалізації, тобто відбувається особистісна і водночас професійна ідентифікація. Це дає всі підстави стверджувати, що в основі професійних інтересів лежать духовні потреби, адже саме у професійній діяльності людина формує і задовольняє велику гаму інтелектуальних, морально-вольових, естетичних та інших духовних потреб [3].

Особистість майбутнього вчителя музики – творча особистість, яка виявляє особливі здібності та вміння, творчу мотивацію, що реалізується в якісно нових духовних цінностях. Саме тому глибокі професійні інтереси висувують наперед задоволення не матеріальних, а духовних потреб, тобто моральне, естетичне задоволення від праці стає домінуючим.

Так, Є. Павлутенков визначив, що усвідомлені потреби при виборі майбутньої професії породжують відповідні інтереси, що лежать в основі діяльності, спрямованої на здійснення всього комплексу мотивації.

Осмилення значення мотиваційної сфери особистості в розвитку професійного інтересу через зміст вищої мистецької освіти забезпечить цілісне сприйняття та усвідомлення сенсу природи, суспільства та мислення людини.

Отже, основу професійного інтересу становлять усвідомлені духовні потреби людини, що реалізуються у процесі трудової діяль-

ності, а спрямованість інтересу на певну професію зумовлюється прагненням задовольнити індивідуальний характер цих потреб, тобто працювати в тій сфері професійної діяльності, яка розкриває найбільш повно можливості для інтелектуального, морального, вольового, естетичного розвитку, що дає можливість соціального самоствердження.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із обґрунтуванням критеріїв оцінки сформованості професійних інтересів майбутніх учителів музики та методики визначення їх рівнів.

Джерела

1. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб. : Питер, 2002. – 512 с.
2. Мещеряков Б.Г. Большой психологический словарь / Б.Г. Мещеряков, В.П. Зинченко. – 3-е изд. – М., 2002. – 632 с.
3. Олексюк О.М. Музично-педагогічний процес у вищій школі / О.М. Олексюк, М.М. Ткач. – К. : Знання України, 2009. – 123 с.
4. Петрушин В.И. Музыкальная психология : учеб. пособ. для вузов. – 3-е изд. / В.И. Петрушин. – М. : Академ. проект ; Гаудеамус, 2009. – 400 с.
5. Четвертаков С.А. Реконструкция теории Маслоу / С.А. Четвертаков. – СПб. : Алетейя, 2011. – 576 с.
6. Фельдштейн Д.И. Психология современного подростка / под ред. Д.И. Фельдштейна ; Науч.-исслед. ин-т общей и педагогической психологии Акад. пед. наук СССР. – М. : Педагогика, 1987. – 240 с.

В статье освещены основные аспекты мотивации личности; раскрыта сущность понятий «мотивация», «профессиональный интерес» будущего учителя музыки. Отмечена необходимость профессионально ориентированного образования будущего учителя музыки.

Ключевые слова: мотив, потребность, профессиональный интерес, будущий учитель музыки.

The article highlights the main aspects of the motivation of the personality; presents the essence of concepts “motivation”, “professional interest” of future music teacher. It indicates necessary of professionally oriented education of future music teacher.

Key words: motive, need, professional interest, future music teacher.